

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.923:37.07

Баранова В. А.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ОСВІТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Баранова В. А. Організаційно-психологічні особливості позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій. У статті розкрито завдання позашкільної освіти та показано значення позашкільних навчальних закладів у їх реалізації. Обґрунтовано підхід до аналізу позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій. Виділено дві групи характеристик позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій (організаційно-управлінські та організаційно-психологічні) і детально висвітлено їх зміст. Розкрито зміст та роль організаційної культури в діяльності позашкільних навчальних закладів. Проаналізовано чинники макро-, мезо- та мікрорівня, які впливають на розвиток організаційної культури позашкільних навчальних закладів.

Ключові слова: освітні організації; позашкільні навчальні заклади; організаційно-управлінські характеристики позашкільних навчальних закладів; організаційно-психологічні характеристики позашкільних навчальних закладів; організаційна культура; чинники розвитку організаційної культури.

Баранова В. А. Организационно-психологические особенности внешкольных учебных заведений как образовательных организаций. В статье раскрыты задачи внешкольного образования и показано значение внешкольных учебных заведений в их реализации. Обоснован подход к анализу внешкольных учебных заведений как образовательных организаций. Выделены две группы характеристик внешкольных учебных заведений как образовательных организаций (организационно-управленческие и организационно-психологические) и подробно освещено их содержание. Раскрыто содержание и роль организационной культуры в деятельности внешкольных учебных заведений. Проанализированы факторы макро-, мезо- и микроуровня, влияющие на развитие организационной культуры внешкольных учебных заведений.

Ключевые слова: образовательные организации; внешкольные учебные заведения; организационно-управленческие характеристики внешкольных учебных заведений; организационно-психологические характеристики внешкольных учебных заведений; организационная культура; факторы развития организационной культуры.

Постановка проблеми. Багатовекторна реформа освітньої галузі в Україні реалізується сьогодні в процесі модернізації та трансформації, головна мета якої – нова висока якість освіти на всіх рівнях: від початкової школи до закладів вищої освіти. Важливу роль у системі національної системи освіти відводиться позашкільній освіті. Це потребує, зокрема, вивчення організаційно-психологічних особливостей діяльності позашкільних навчальних закладів та пошуку психологічних ресурсів їх ефективного функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми діяльності позашкільних навчальних закладів, їхньої місії, завдань, змісту тощо знайшли певне відображення в літературі. Слід зазначити, що тут переважають роботи педагогічного та методичного спрямування, в рамках яких розкрито такі аспекти означеної проблеми: теоретико-методичні основи діяльності позашкільної освіти та її ролі в освітній системі (О. Биковська [3]), роль позашкільної освіти в освітній системі, стратегія інноваційного розвитку позашкільного навчального закладу (Л. Калініна [11], О. Биковська [28]), організаційно-педагогічні засади управління багатoproфільним позашкільним навчальним закладом (І. Мосякова [21]), управління позашкільними навчальними закладами в контексті неперервної освіти (В. Войчук [5]) та ін.

Психологічні аспекти діяльності позашкільних навчальних закладів відображені значно менше, тут можна назвати лише окремі роботи [7; 31]). Зокрема, відсутні роботи, в яких охарактеризовано організаційно-психологічні особливості позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Виходячи із актуальності та недостатнього вивчення проблеми, нами визначено таку мету дослідження: проаналізувати організаційно-психологічні особливості позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій.

Відповідно до мети дослідження обґрунтовано такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати завдання позашкільної освіти та основні види позашкільних навчальних закладів.

2. Визначити організаційно-управлінські та організаційно-психологічні характеристики позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій.

3. Розкрити роль організаційної культури в діяльності позашкільних навчальних закладів та чинники її розвитку.

Розглянемо послідовно означені питання.

1. Завдання позашкільної освіти та основні види позашкільних навчальних закладів.

На основні аналізу законодавчих документів та наукової літератури можна визначити такі завдання позашкільної освіти.

Закон України «Про позашкільну освіту» декларує, що головною метою позашкільної освіти та виховання є створення умов для творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку дітей та учнівської молоді у вільний від навчання час, підготовка підлітків до життя в умовах ринкової економіки, впровадження якісно нових форм і методів організації позашкільної життєдіяльності підлітків, задоволення їх освітніх потреб шляхом залучення до науково-експериментальної, дослідницької, техніко-конструкторської, художньої, декоративно-прикладної, еколого-природничої, туристсько-краєзнавчої та інших видів творчості [8].

У розробках, які стосуються стратегії розвитку позашкільної освіти, зазначено, що «Сутність позашкільної освіти полягає у тому, що це організована державою система розвитку людини як особистості у закладах позашкільної освіти. Позашкільна освіта за своєю суттю має діяльнісний характер, є процесом і результатом. Стратегічною місією позашкільної освіти є розвиток людини як особистості – основи людського капіталу держави та суспільства» [28; с. 49].

В. Кремень у «Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні», аналізуючи завдання позашкільної освіти, зазначає: «Позашкільна освіта сьогодні актуалізується тим, що визначально орієнтована на вільний вибір зростаючою особистістю видів і форм діяльності та спрямовується на формування інтелектуально й культурно розвиненої, духовно і морально свідомої, патріотично спрямованої, соціально відповідальної й фізично здорової особистості, здатної до творчої самореалізації, професійного самовизначення та захисту Вітчизни. Саме тому позашкільні навчальні заклади разом із загальноосвітніми школами, професійними та вищими навчальними закладами складають сьогодні в регіонах України різномірне і водночас цілісну освітньо-виховну систему, яка індивідуалізує інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток дитини в межах єдиного освітнього і соціокультурного простору держави» [22; с. 59–60].

Реалізація визначених завдань позашкільної освіти покладена на заклади позашкільної освіти. *Заклад позашкільної освіти* являє собою складову системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів [8]. Сьогодні в системі позашкільної освіти функціонує багато позашкільних навчальних закладів, які можуть бути класифіковані за різними критеріями, залежно від організаційно-правових основ та змісту їх діяльності.

За *організаційно-правовим статусом* позашкільний навчальний заклад може бути державної, комунальної або приватної форми власності. Статус державного має позашкільний навчальний заклад, заснований на державній формі власності, а статус комунального має позашкільний навчальний заклад, заснований на комунальній формі власності. Позашкільний навчальний заклад, заснований на приватній формі власності, має статус приватного [8]. Засновниками позашкільного навчального закладу можуть бути: центральні та місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; підприємства, установи, організації України та їх об'єднання незалежно від форм власності та підпорядкування; громадяни України. Позашкільні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності мають рівні права і несуть однакові зобов'язання щодо дотримання вимог законодавства України [8].

Позашкільні навчальні заклади також можуть бути *комплексними та профільними* [24]. Комплексні позашкільні навчальні заклади організують роботу з вихованцями, учнями і слухачами за різними напрямками позашкільної освіти (художньо-естетичним, туристсько-краєзнавчим, еколого-натуралістичним, науково-технічним тощо). До комплексних позашкільних навчальних закладів належать палаци, центри, будинки дітей та юнацтва, дитячої та юнацької творчості. Профільні позашкільні навчальні заклади організують роботу за певним напрямом позашкільної діяльності, як-от: центри, клуби туристсько-краєзнавчої, науково-технічної, еколого-натуралістичної, спортивно-оздоровчої, художньо-естетичної творчості, військово-патріотичного спрямування, станції юних

туристів, натуралістів, техніків, школи мистецтв, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, дитячо-юнацькі спортивні школи, оздоровчі заклади, туристські бази [8].

Слід наголосити, що особлива роль позашкільних навчальних закладів полягає в реалізації ідей концепції «Нової української школи» щодо підготовки фахівців, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями [8]. Адже позашкільні навчальні заклади оскільки вирізняються активним соціальним характером, функціонують на основі вільного вибору, автономії, варіативності програм, спрямованих на розвиток різних форм творчості та самореалізації особистості.

Отже, сучасна позашкільна освіта відіграє важливу роль у системі освіти, виконуючи складні завдання навчання, виховання та розвитку підростаючої особистості (шляхом створення та функціонування позашкільних навчальних закладів).

2. Організаційно-управлінські та організаційно-психологічні характеристики позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій.

Одним із суттєвих підходів, які доцільно використовувати при аналізі позашкільних навчальних закладів, є підхід до їх вивчення, який ґрунтується на розумінні їх як освітніх організацій. Такий підхід, базуючись на розробках Л. Карамушки [13], дає можливість розглянути позашкільні навчальні заклади як цілісні системи, які є «посередниками» між цілями суспільства і цілями особистості.

У рамках такого підходу сьогодні представлено лише окремі роботи. Так, І. Мосякова [21] визначає сучасний заклад позашкільної освіти як відкриту соціально-педагогічну систему та стратегічно орієнтовану організацію, стратегічні орієнтири якої цілеспрямовані на запити дітей і юнацтва, їхніх батьків і сімей, громадських інститутів, різноманітних структур соціуму і суспільства.

Базуючись на розробках з психології управління [4; 6; 25], організаційної психології [12; 13], позашкільної освіти та результатах наших попередніх досліджень [1; 2], нами було визначено основні *характеристики позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій*. Дані характеристики можна поділити на дві групи: а) організаційно-управлінські (стосуються загальних питань управління позашкільними навчальними закладами, таких як планування, організація, контроль та ін.); б) організаційно-психологічні (стосуються взаємодії людей у педагогічному колективі, між різними соціальними групами, формування толерантності, творчої самореалізації учнів та вчителів тощо).

До *організаційно-управлінських характеристик* нами віднесено: 1) індивідуальність місії кожного позашкільного закладу та науково обґрунтована і структурована система цілей (визначена чинним законодавством, установчими документами закладу та освітньою програмою); 2) урахування запитів замовників на освітні послуги в позашкільній освіті в конкретному регіоні; 3) автономність існування (управлінська, кадрова, фінансова тощо); 4) рівний доступ до якісної позашкільної освіти всіх бажаних, зокрема, дітей та учнівської молоді з особливими освітніми потребами; 5) різноманітність і варіативність навчальних програм, що створює можливості для розвитку у вихованців практичних навичок у різних галузях (наука, техніка, культура, мистецтво, туризм, краєзнавство, використання сучасних інформаційних технологій та ін.); 6) значні можливості здійснення профорієнтаційної роботи з вихованцями; 7) активне запровадження новітніх освітніх й управлінських технологій; 8) забезпечення професійного зростання освітньо-кваліфікаційного рівня педагогічних працівників (які працюють у певному напрямку позашкільної освіти); 9) необмежені можливості в часі, оскільки гуртки і секції в позашкільних навчальних закладах працюють протягом дня (і в першу, і в другу зміни), а також у канікулярний період; 10) профілактики негативної поведінки в дитячому й молодіжному середовищі та ін.

До *організаційно-психологічних характеристик* відносимо такі: 1) добровільність характеру позашкільної освіти (який залежить, насамперед, від потреб та інтересів підростаючої особистості) та сприяння професійному самовизначенню особистості; 2) соціально-психологічна спрямованість освітнього процесу (включення в активний процес соціалізації, можливість набування нового соціально значущого досвіду, оволодіння новими соціальними ролями тощо); 3) гуманістична спрямованість освітнього процесу (сприяння розвитку та творчій самоактуалізації особистості, зокрема тих вихованців, котрі опинилися в складних життєвих обставинах); 4) вільний розвиток дитячого і педагогічного колективів та особистості (в основі якого свобода вибору форм позашкільної освіти і методів навчання, видів діяльності, різноманітність і свобода думок, поглядів, переконань і дій у життєтворчості); 5) індивідуалізація інтелектуального, емоційного, духовного і фізичного розвитку дитини; 6) різновіковий склад здобувачів позашкільної освіти та можливість активної міжособистісної взаємодії представників різних вікових груп, формування толерантності та взаємонавчання; 7) поєднання формальних і неформальних організаційних структур і стосунків; 8) створення атмосфери психологічного комфорту і безпеки, творчого розвитку; 9) розвиток організаційної культури з власним

«профілем»; 10) формування конкурентоздатності на освітнього ринку позашкільних навчальних закладів, їх освітніх послуг, учнів, педагогічних працівників, пошук ресурсів подальшого розвитку тощо.

Поєднання організаційно-управлінських та психолого-організаційних характеристик позашкільних навчальних закладів робить позашкільні заклади найбільш успішними та ефективними.

3. Роль організаційної культури в діяльності позашкільних навчальних закладів та чинники її розвитку.

Одним із важливих чинників оптимізації діяльності позашкільних навчальних закладів і забезпечення їхнього інноваційного розвитку є організаційна культура. Роль організаційної культури в діяльності освітніх організацій представлена в роботах науковців, які стосуються діяльності організацій в різних сферах: закладів загальної середньої освіти [18; 19], вищої освіти [10; 20; 27], промислових підприємств [26]. Однак, роль організаційної культури в оптимізації діяльності позашкільних навчальних закладах досліджена недостатньо.

На основі аналізу робіт ряду авторів (О. Іщук [10], Л. Карамушка [15], О. Креденцер [18], Ю. Лукомська [19], О. Мітічкіна [21], Л. Спіцина [27] та ін.), які стосуються змісту та складових організаційної культури, та наших попередніх розробок [1; 2] *організаційну культуру позашкільних навчальних закладів* можна визначити як динамічну систему, яка має активний соціальний характер і являє собою певну ієрархію цінностей, правил, норм, традицій, церемоній та ритуалів, які прийняті в організації, дотримуються її членами і сприяють ефективності діяльності організації.

Відповідно до позиції Л. Карамушки [15], варто наголосити, що в цьому визначенні, окрім ідентифікації основних компонентів організаційної культури позашкільних навчальних закладів, суттєвим є підкреслення *активного соціального характеру* організаційної культури, оскільки, по-перше, цінності, правила, норми, традиції, церемонії, ритуали тощо повинні бути прийняті і дотримуватися всіма його членами, по-друге, особливістю закладів позашкільної освіти є обов'язкова першочергова соціальна спрямованість навчально-виховного процесу.

З урахуванням наукових розробок (О. Бондарчук [4], Я. Гончаренко [6], Л. Карамушка [12; 14], А. Ключко [15], О. Креденцер [18], Ю. Лукомська [19], Я. Подоляк [23], Л. Спіцина [28], І. Сняданко [27], К. Терещенко [29] та ін.), нами було виділено три групи психологічних чинників, які впливають на рівень розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів, а саме: а) *чинники макрорівня* (зумовлені особливостями розвитку суспільства й освітньої галузі); б) *чинники мезорівня* (зумовлені особливостями функціонування позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій); в) *чинники мікрорівня* (зумовлені особливостями діяльності та поведінки педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів).

З урахуванням досліджень вищезазначених науковців, нами було виділено чинники макрорівня, які зумовлені: а) особливостями політичного та соціального розвитку суспільства в конкретний період; б) особливостями національної культури (менталітету) країни та національного стилю управління й діяльності; в) соціально-психологічними особливостями регіону, у межах якого функціонує позашкільний навчальний заклад; г) державною політикою в галузі освіти, розвитком інновацій у сфері освіти тощо.

У процесі поглибленого аналізу чинників мезо- та мікрорівня нами, з урахуванням розробок Л. Карамушки [13; 14; 15], було здійснено розподіл цих чинників на дві підгрупи (на кожному рівні). До першої підгрупи увійшли «внутрішні» чинники, які стосуються психологічних характеристик організації та персоналу. Другу групу утворили «зовнішні» чинники, які пов'язані з організаційно-функціональними характеристиками організації та організаційно-професійними та соціально-демографічними характеристиками персоналу.

Серед «внутрішніх» чинників мезорівня виділено такі, які зумовлені рівнем організаційного розвитку позашкільних навчальних закладів (показники: організаційна зрілість; проблемність організаційного розвитку) [12; 14], а серед «зовнішніх» – чинники, які зумовлені організаційно-функціональними характеристиками позашкільних навчальних закладів: форма власності позашкільного навчального закладу; тип позашкільного навчального закладу; напрям діяльності позашкільного навчального закладу; термін існування організації; кількість працівників, які працюють у позашкільному навчальному закладі; кількість дітей, які навчаються в позашкільному навчальному закладі; статус закладу в освітній системі міста.

До «внутрішніх» чинників мікрорівня віднесено чинники, які зумовлені: 1) особливостями управлінської діяльності керівників, а саме: а) загальною характеристикою управлінської діяльності (компетентність, вимогливість і справедливість) [23]; б) стилем керівництва (директивний, ліберальний, колегіальний) [16]; 2) особливостями діяльності педагогічних працівників, а саме: а) позитивною

груповою мотивацією колективу [32]; б) рівнем творчого потенціалу працівників [32]; в) характеристиками педагогічного колективу (ціннісно-орієнтаційною зрілістю; організованістю; згуртованістю) [25].

До «зовнішніх» чинників макрорівня належать: а) організаційно-професійні характеристики працівників позашкільних навчальних закладів (посада в організації; навантаження в організації; рівень освіти; тип освіти; кваліфікація; загальний стаж трудової діяльності; стаж роботи на займаній посаді); б) соціально-демографічні характеристики (вік, стать) персоналу позашкільних навчальних закладів.

Висновки. Врахування викладених вище підходів до аналізу організаційно-психологічних особливостей позашкільних навчальних закладів як освітніх організацій можуть бути покладені в основу як емпіричних дослідження, спрямованих на вивчення психологічних особливостей розвитку позашкільних навчальних закладів, так і в основу тренінгових програм для психологічної підготовки персоналу освітніх організацій.

До перспектив подальшого дослідження належить розробка моделі психологічного консультування щодо розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Баранова В. А. Зв'язок між психологічними характеристиками педагогічних працівників та особливостями розвитку типів організаційної культури позашкільних навчальних закладів. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2016. № 2–3 (5–6). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2018. № 2 (13). С. 7–15.
3. Биковська О. В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи : монографія. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2008. 336 с.
4. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності : монографія. Київ : Наук. світ, 2008. 318 с.
5. Войчук В. Позашкільний навчальний заклад у системі неперервної освіти: управлінський аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2004. № 3. С. 46–52.
6. Гончаренко Я. В. Психологічні чинники орієнтації на клієнта персоналу комерційних організацій : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.10 / Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2018. 324 с.
7. Дрозд О. В. Особливості підготовки педагогічних працівників для толерантної взаємодії у позашкільних навчальних закладах. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2008. № 14. С. 44–46.
8. Закон України «Про позашкільну освіту» : Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1841. URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2232> (дата звернення: 20.12.2019).
9. Ігнатівич О. М. Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2019. 474 с.
10. Іщук О. В. Організаційна культура вищого навчального закладу як чинник становлення професійної ідентичності студентів : автореф. ... канд. психол. наук. : 19.00.10 / Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2013. 20 с.
11. Калініна Л. М. Стратегія інноваційного розвитку позашкільного навчального закладу. *Директор школи, ліцею, гімназії: наук.-практ. журн. для керівників закладів освіти*. 2012. № 2. С. 76–82.
12. Карамушка Л. М. Основні види організаційного розвитку освітніх організацій. *Вісник післядипломної освіти Ун-ту менеджменту освіти НАПН України*. Ч. 2. Психологія. 2010. Вип. 1 (14). С. 174–182.
13. Карамушка Л. М. Соціально-психологічні характеристики освітніх організацій. *Актуальні проблеми психології*. Київ, 2002. Т. 1. Ч. 4. С. 228–235.
14. Карамушка Л. М. Психологічні детермінанти розвитку організаційної культури : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2015. 288 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/10087/>
15. Ключко А. О. Інноваційні стилі управління менеджерів освітніх організацій у процесі взаємодії менеджерів і педагогічного колективу: зв'язок з характеристиками організації та менеджерів. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. 2019. Вип. 53. С. 22–28.
16. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) : монографія. Київ : МАУП, 2000. 286 с.
17. Концепція «Нова українська школа» : затв. рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 27 жовтня 2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.12.2019).
18. Креденцер О. В. Психологічна підготовка персоналу освітніх організацій до розвитку організаційної культури в умовах соціальної напруженості. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. Київ, 2018. № 1 (12). С. 89–98.
19. Лукомська Ю. О. Тип організаційної культури як чинник інноваційної готовності персоналу освітнього закладу : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.10 / Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2016. 319 с.
20. Мітічкіна О. О. Соціально-психологічні чинники формування організаційної культури студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2012. 20 с.

21. Мосякова І. Ю. Організаційно-педагогічні засади управління багатопрофільним позашкільним навчальним закладом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Інститут педагогіки НАПН України, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького МОН України. Київ, 2018. 373 с.
22. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
23. Подоляк Я. В. Личность и коллектив: Психология военного управления. Москва : Воениздат, 1989. С. 248–249.
24. Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад : постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. № 433. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF> (дата звернення: 20.12.2019).
25. Розанова В. А. Психология управления : учебное пособие. Москва : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез». 1999. 352 с.
26. Сняданко І. І. Особливості управління організаційною культурою освітньої організації : збірник. Переяслав-Хмельницький : ПП «СКД», 2008. Вип. 16. С. 227–230.
27. Спіщина Л. В. Організаційна культура вищого навчального закладу як чинник формування акмеологічної культури майбутнього професіонала. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. К., 2009. У(17) том. С. 571–578.
28. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. О. В. Биковської. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с.
29. Терещенко К. В. Вплив соціально-демографічних та організаційно-професійних чинників на тип етнічної ідентифікації менеджерів освітніх організацій в умовах організаційного розвитку. *Актуальні проблеми психології : збірник наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Том I : Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія*. Київ, 2010. Ч. 28. С. 188–193.
30. Педагогічна діагностика : методичні рекомендації / за ред. В. Уруського. Тернопіль, 2012. С. 108–112.
31. Флярковська О. Позашкільна освіта в системі освітнього простору. *Позашкілля*. 2016. № 1. С. 18–22.
32. Педагогічна діагностика : методичні рекомендації / Хоружі Л. та ін. ; за ред. В. Уруського. Тернопіль, 2012. С. 64–66.
33. Чепурнова О. А. Організаційна культура педагогічних працівників позашкільного навчального закладу. URL: <https://vseosvita.ua/library/organizacijna-kultura-pedagogicnih-pracivnikiv-pozaskilnogo-zakladu-osviti-7147.html> (дата звернення: 20.12.2019).

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Baranova V. A. Zviazok mizh psykholohichnymy kharakterystykamy pedahohichnykh pratsivnykiv ta osoblyvostiamy rozvytku typiv orhanizatsiinoi kultury pozashkilnykh navchalnykh zakladiv. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*. 2016. № 2–3 (5–6). S. 7–15.
2. Baranova V. A. Otsinka typiv i parametriv orhanizatsiinoi kultury pozashkilnykh navchalnykh zakladiv pratsivnykamy riznogo viku i stati. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*. 2018. № 2 (13). S. 7–15.
3. Bykovska O. V. Pozashkilna osvita: teoretyko-metodychni osnovy : monohrafiia. Kyiv : IVTs ALKON, 2008. 336 s.
4. Bondarchuk O. I. Sotsialno-psykholohichni osnovy osobystisnogo rozvytku kerivnykiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv u profesiinii diialnosti : monohrafiia. Kyiv : Nauk. svit, 2008. 318 s.
5. Voichuk V. Pozashkilnyi navchalnyi zaklad u systemi neperervnoi osvity: upravlinskyi aspekt. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. 2004. № 3. S. 46–52.
6. Honcharenko Ya. V. Psykholohichni chynnyky oriantatsii na kliienta personalu komertsiiinykh orhanizatsii : dys. ... kand. psykol. nauk : 19.00.10 / In-t psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv, 2018. 324 s.
7. Drozd O. V. Osoblyvosti pidhotovky pedahohichnykh pratsivnykiv dlia tolerantnoi vzaiemodii u pozashkilnykh navchalnykh zakladakh. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho nats. un-tu. Seriia :Pedahohika. Sotsialna robota*. 2008. № 14. S. 44–46.
8. Zakon Ukrainy «Pro pozashkilnu osvitu» : Zakon Ukrainy vid 22 cherv. 2000 r. № 1841. URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2232> (data zvernennia: 20.12.2019).
9. Ihnatovych O. M. Psykholohichni osnovy rozvytku fakhovoi innovatsiinoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv : dys. ... d-ra psykol. nauk : 19.00.07 / Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv, 2019. 474 s.
10. Ishchuk O. V. Orhanizatsiina kultura vyshchoho navchalnogo zakladu yak chynnyk stanovlennia profesiinoi identychnosti studentiv : avtoref. ... kand. psykol. nauk. : 19.00.10 / In-t psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv, 2013. 20 s.
11. Kalinina L. M. Stratehiia innovatsiinoho rozvytku pozashkilnogo navchalnogo zakladu. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii: nauk.-prakt. zhurn. dlia kerivnykiv zakladiv osvity*. 2012. № 2. S. 76–82.
12. Karamushka L. M. Osnovni vydy orhanizatsiinoho rozvytku osvitnikh orhanizatsii. *Visnyk pisliadyploimnoi osvity Un-tu menezhmentu osvity NAPN Ukrainy*. Ch. 2. Psykholohiia. 2010. Vyp. 1 (14). S. 174–182.
13. Karamushka L. M. Sotsialno-psykholohichni kharakterystyky osvitnikh orhanizatsii. *Aktualni problemy psykholohii*. Kyiv, 2002. T. 1. Ch. 4. S. 228–235.
14. Karamushka L. M. Psykholohichni determinanty rozvytku orhanizatsiinoi kultury : monohrafiia. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2015. 288 s. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/10087/>
15. Klochko A. O. Innovatsiini styli upravlinnia menezheriv osvitnikh orhanizatsii u protsesi vzaiemodii menezheriv i pedahohichnogo kolektyvu: zviazok z kharakterystykamy orhanizatsii ta menezheriv. *Aktualni problemy psykholohii : zb. nauk. prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Tom I : Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia*. 2019. Vyp. 53. S. 22–28.

16. Kolomynskyi N. L. Psykholohiia menedzhmentu v osviti (sotsialno-psykholohichni aspekt) : monohrafiia. Kyiv : MAUP, 2000. 286 s.
17. Kontsepsiia «Nova ukrainska shkola» : zatv. rishenniam kolehii M-va osvity i nauky Ukrainy vid 27 zhovtnia 2016 r. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennia: 20.12.2019).
18. Kredentser O. V. Psykholohichna pidhotovka personalu osvity orhanizatsii do rozvytku orhanizatsiinoi kultury v umovakh sotsialnoi napruzhenosti. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*. Kyiv, 2018. № 1 (12). S. 89–98.
19. Lukomska Yu. O. Typ orhanizatsiinoi kultury yak chynnyk innovatsiinoi hotovnosti personalu osvitnoho zakladu : dys. ... kand. psykol. nauk : 19.00.10 / In-t psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv, 2016. 319 s.
20. Mitichkina O. O. Sotsialno-psykholohichni chynnyky formuvannia orhanizatsiinoi kultury studentiv vyschkykh navchalnykh zakladiv : avtoref. dys. ... kand. psykol. nauk : 19.00.05 / Skhidnoukr. nats. un-t im. V. Dalia. Luhansk, 2012. 20 s.
21. Mosiakova I. Yu. Orhanizatsiino-pedahohichni zasady upravlinnia bahatoprofilnym pozashkilnym navchalnym zakladom : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.06 / Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy, Cherkaskyi natsionalnyi universytet imeni Bohdana Khmelnytskoho MON Ukrainy. Kyiv, 2018. 373 s.
22. Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy ; za zah. red. V. H. Kremenii. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2016. 448 s.
23. Podoljak Ja. V. Lichnost' i kollektiv: Psihologija voennogo upravlenija. Moskva : Voenizdat, 1989. S. 248–249.
24. Pro zatverdzhennia pereliku typiv pozashkilnykh navchalnykh zakladiv i Polozhennia pro pozashkilnyi navchalnyi zaklad : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 travnia 2001 r. № 433. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF> (data zvernennia: 20.12.2019).
25. Rozanova V. A. Psihologija upravlenija : uchebnoe posobie. Moskva : ZAO «Biznes-shkola «Intel-Sintez». 1999. 352 s.
26. Sniadanko I. I. Osoblyvosti upravlinnia orhanizatsiinoiu kulturoiu osvitnoi orhanizatsii : zbirnyk. Pereiaslav-Khmelnytskyi : PP «SKD», 2008. Vyp. 16. S. 227–230.
27. Spitsyna L. V. Orhanizatsiina kultura vyschoho navchalnoho zakladu yak chynnyk formuvannia akmeolohichnoi kultury maibutnoho profesionala. Vyscha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru. K., 2009. Y(17) tom. S. 571–578.
28. Stratehiia rozvytku pozashkilnoi osvity / za red. O. V. Bykovskoi. Kyiv : IVTs ALKON, 2018. 96 s.
29. Tereshchenko K. V. Vplyv sotsialno-demografichnykh ta orhanizatsiino-profesiinykh chynnykiv na typ etnichnoi identyfikatsii menedzheriv osvity orhanizatsii v umovakh orhanizatsiinoho rozvytku. Aktualni problemy psykholohii : zbirnyk nauk. prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Tom 1 : Sotsialna psykholohiia. Psykholohiia upravlinnia. *Orhanizatsiina psykholohiia*. Kyiv, 2010. Ch. 28. S. 188–193.
30. Pedahohichna diahnozyka : metodychni rekomendatsii / za red. V. Uruskoho. Ternopil, 2012. S. 108–112.
31. Fliarkovska O. Pozashkilna osvita v systemi osvitnoho prostoru. *Pozashkillia*. 2016. № 1. S. 18–22.
32. Pedahohichna diahnozyka : metodychni rekomendatsii / Khoruzhi L. ta in. ; za red. V. Uruskoho. Ternopil, 2012. S. 64–66.
33. Chepurnova O. A. Orhanizatsiina kultura pedahohichnykh pratsivnykiv pozashkilnoho navchalnoho zakladu. URL: <https://vseosvita.ua/library/organizacijna-kultura-pedagogicnih-pracivnykiv-pozashkilnoho-zakladu-osviti-7147.html> (data zvernennia: 20.12.2019).

Baranova, V. A. Organizational and psychological features of extracurricular educational institutions as educational organizations. The article describes the tasks of extracurricular education and analyzes the role of extracurricular educational institutions in the system of education. The author discusses the main types of extracurricular educational institutions (regarding their ownership, specialization, etc.) and approach to analyzing them as educational organizations. Extracurricular educational institutions as educational organizations can be characterized using organizational-managerial and organizational-psychological characteristics. The author also considers the content and role of organizational culture of extracurricular educational institutions as well as macro-, meso- and micro-level factors that influence its development. These factors relate to the development of society as a whole and different aspects of work of extracurricular educational institutions and teaching staff's characteristics.

Key words: educational organizations, extracurricular educational institutions, organizational and managerial characteristics of extracurricular educational institutions, organizational and psychological characteristics of extracurricular educational institutions, organizational culture, organizational culture development factors.

Відомості про автора

Баранова Вікторія Анатоліївна, науковий кореспондент лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ, заступник начальника Управління освіти і науки Білоцерківської міської ради Київської області, м. Біла Церква, Україна.

Baranova, Victoria Anatoliyivna, postgraduate student of Laboratory of Organizational And Social Psychology, G.S.Kostiuk Institute of psychology, NAPS of Ukraine, Kyiv, Deputy Head of the Department of Education and Science of Bila Tserkva City Council of Kyiv Region, Bila Tserkva, Ukraine.

E-mail: vic_baranova@ukr.net